

Tez Yazımı İçin Bir Alanyazın Taraması Kılavuzu¹

A Guide to Writing the Dissertation Literature Review

Justus J. RANDOLPH *

*Mercer University, Tift College of Education, 3001, Mercer University Dr. Atlanta, GA, 30341.

Türkçeye Çeviren:

Faruk SEYİTOĞLU**

**Dr. Öğr. Üyesi., Mardin Artuklu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Kabala Mahallesi, 47080, Artuklu/Mardin.

E-posta: seyitoğlu.f@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7859-6006

Anahtar sözcükler:

*Alanyazın,
Alanyazın taraması,
Tez.*

Key words:

*Literature,
Literature review,
Dissertation.*

ÖZ

Kusurlu bir alanyazın çalışması, bir tezi rayından çıkarmanın yollarından biridir. Bu makale yüksek kalitede bir bilimsel tez alanyazınının nasıl yazılacağına dair bazı temel bilgileri özetlemektedir. Bu çalışma öncelikle alanyazın taramasının amaçlarını ve sınıflandırmasını belirterek sonrasında nicel ve nitel bir alanyazın incelemesinin yürütüldüğü adımları tartışmaktadır. Bu makale, yaygın hataların tartışılması ve bir alanyazın taramasının öz-değerlendirmesini içeren çerçeve ile son bulmaktadır.

ABSTRACT

Writing a faulty literature review is one of many ways to derail a dissertation. This article summarizes some pivotal information on how to write a high-quality dissertation literature review. It begins with a discussion of the purposes of a review, presents taxonomy of literature reviews, and then discusses the steps in conducting a quantitative or qualitative literature review. The article concludes with a discussion of common mistakes and a framework for the self-evaluation of a literature review.

GİRİŞ

Kusurlu alanyazın yazmak bir bilimsel çalışmayı raydan çıkarmanın birçok yolundan biridir. Eğer alanyazın taraması hatalı ise bilimsel çalışmanın geri kalan kısmı da hatalı olarak düşünülebilir, çünkü “bir araştırmacı ilk olarak alanındaki alanyazını anlamaksızın önemli bir araştırma yürütemeyecektir” (Boote ve Beile 2005: 3). Tez izlemesinden sorumlu tecrübeli uzmanlar bunu bilmektedirler. Avustralyalı tez komitelerinin uygulamalarını inceleyen bir araştırmada, Mullins ve Kiley (2002) şu sonuçlara ulaşmıştır:

Kurul üyeleri genellikle bir tezin başarılı olabileceği umuduyla çalışmayı gözden geçirmeye

başlarlar; ama zayıf bir şekilde kavramsallaştırılmış ya da yazılmış bir alanyazın incelemesinin sıklıkla tezin geri kalanının da problemlili olabileceğini düşündürmektedir. Yetersiz bir alanyazın taraması ile karşılaşan denetleyiciler veri toplama yöntemleri, analiz ve sonuçlara çok daha dikkatli göz atacaklardır (Boote ve Beile 2005: 6).

Hem tez hem de makalelerdeki alanyazın taramalarının önemi göz önüne alındığında çalışmaların birçoğunun hatalı olması şaşırtıcıdır. Boote ve Beile (2005), “çoğu alanyazın taramalarının zayıf bir şekilde kavramsallaştırıldığı ve yazıldığı hususunun tez komite üyeleri tarafından bilinen bir sır” olduğunu iddia etmektedir. Üstelik zayıf alanyazın taramasının olduğu tek yayın türü tezler değildir. Dergilere yayımlanması için gönderilen çalışmalarda birçok alanyazın taraması da hatalıdır [Bkz. Alton-Lee (1998), Grante ve Graue (1999) ve

¹ Bu yazı, Randolph, J.J. (2009). A Guide to Writing the Dissertation Literature Review, *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 14 (13): 1-13” künyesini taşıyan makaleden, izin alınarak çevrilmiştir.

LeCompte, Klinger, Campbell ve Menck (2003)]. Birçok alanyazın taramasının kötü bir şekilde yapıldığı düşünüldüğünde, bir alanyazın taramasının nasıl yapılacağı konusunda yayımlanmış bilgi olmaması da şaşırtıcıdır. Bot ve Beile (2005: 5) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Alanyazın taramalarını nasıl geliştireceklerine dair tavsiye arayan doktora öğrencileri çok az sayıda kayda değer yayımlanmış rehber bulacaklardır. Çoğu mezun öğrenciler, alanlarında araştırma alanyazınını nasıl sentezleyecekleri ve analiz edecekleri hususunda çok az eğitim almakta veya hiçbir eğitim almamaktadır ve muhtemelen bu eğitimi herhangi bir yerde bulamamaktadır.

Sadece alanyazın taraması konusunda rehberlik edecek yayınların eksikliği değil yazma konusundaki yoğun emek süreci de problem teşkil etmektedir. Gall, Borg ve Gall (1996) kabul edilebilir bir tez alanyazınının tamamlanmasının üç ya da altı aylık bir süre alacağını öne sürmektedir. Bu rehberin amacı tez çalışmalarında alanyazın taramasının nasıl yazılacağına dair gerekli bilgiyi toplayıp özetlemektir. Öncelikle bir alanyazın taraması yapmanın amaçlarından başlanıp, Cooper'ın (1998) Alanyazın Taraması Sınıflandırması sunulduktan sonra nicel ve nitel bir alanyazın taramasını gerçekleştirmedeki adımlar tartışılacaktır. Alanyazın taramalarında yapılan yaygın hatalar ve bunların öz-değerlendirmesi ile ilgili bir çerçeveye çalışma sonuçlandırılmıştır.

Alanyazın Yazmanın Amaçları

Bir alanyazın taraması yapmak, bir yazarın kelime bilgisi, teori, anahtar değişkenler ve olgular ile birlikte yöntemi ve tarihi de dahil olmak üzere belirli bir çalışma alanı hakkındaki bilgisini göstermenin bir yoludur. Bir alanyazın taraması aynı zamanda bir alandaki etkin araştırmacıların ve araştırma gruplarının öğrencilerini bilgilendirmektedir. Sonuç olarak, bazı değişikliklerle birlikte, alanyazın taraması "meşru ve yayımlanabilir bir bilimsel dokümandır" (LeCompte vd. 2003: 124). Alanyazın taramasında yukarıda bahsedilen sebeplerin (bilgi ispatı, yayımlanabilir doküman ve araştırma grubunu belirleme) haricinde birçok bilimsel amaç bulunmaktadır. Gall, Borg ve Gall (1996: 27) alanyazın taramasının aşağıdaki hususlarda önemli rol oynadığını savunmaktadır:

- Araştırma probleminin sınırlarını belirleme,
- Yeni araştırma soruları bulma,
- Faydasız yaklaşımlardan kaçınma,
- Metodolojik bakış açıları kazanma,
- Gelecek araştırmalar için önerilerin belirlenmesi,
- Temellendirilmiş kuram için destek sağlama.

Hart (1998), alanyazın taraması için aşağıda verilen ek nedenler sunmaktadır:

- Ne yapılması gerektiğini yapılmış olandan ayırt etme,
- Konuya ilişkin önemli değişkenleri keşfetme,
- Yeni bir bakış açısı kazanma ve sentezleme,
- Fikirler ile uygulamalar arasında ilişkiler belirleme,
- Konu ya da problemin bağlamını kurma,
- Problemin önemini mantıklı hale getirme,
- Konuya dair kelimeleri öğrenme ve geliştirme,
- Konunun yapısını anlama,
- Fikirleri ve teorileri uygulamalarla ilişkilendirme,
- Kullanılmış olan araştırma teknikleri ve ana metodolojileri belirleme,
- En son gelişmelerle benzerliği göstermek için araştırmayı tarihsel bağlamda inceleme.

Alanyazın taramasının yukarıda bahsedilmeyen bir diğer amacı da tez çalışmasının tartışma bölümünde yeni bulguların önceki bulgular ile ilişkisini belirlemede bir çerçeve sunmaktır. Önceki araştırmaların durumunu ortaya koymadan yeni araştırmaların önceki araştırmalara göre nasıl geliştiğini belirlemek imkânsızdır.

Alanyazın Taramalarının Sınıflandırılması

Araştırmanın alanyazın taramasını planlamaya başlamada kabul edilen etkin bir metot, taramanın Cooper'ın (1988) "Alanyazın Taramaları Sınıflandırması"na uyumudur. Tablo 1'de gösterildiği üzere, Cooper alanyazın taramalarının beş özelliğe (odak, amaç, bakış açısı, kapsam, organizasyon ve okuyucu kitlesi) göre sınıflandırılabileceğini önermektedir. Tablo 1'de özellikler sol tarafta, sağda ise bunların seviyeleri verilmiştir. Takip eden paragrafta her alanyazın taraması özelliği daha detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Odak

Alanyazın taramasının ilk özelliği odaktır. Cooper (1988) dört potansiyel odak noktasını tanımlamaktadır: araştırma sonuçları, araştırma metodları, teoriler ya da uygulamalar. Araştırma sonuçlarına odaklanan alanyazın taramaları belki de en sık kullanılanıdır. Aslında, Eğitsel Kaynaklar Bilgi Merkezi (Educational Resources Information Center), alanyazın taramasını “bir veri analizi ve sentez, bulgulara odaklanma ve basitçe bir bibliyografik atıf değil alanyazının özünü anlatma ve bundan sonuçlar çıkarma” olarak tanımlamaktadır. Eğitsel Kaynaklar Bilgi Merkezi, araştırmanın mantığını geliştirmek bakımından sonuçlara odaklı bir tarama yapmayı, belli bir araştırma sonucu üzerindeki eksik bilgiyi belirlemede yardımcı olabilmesi ve böylece bir araştırma çıktısı için gerekçeli bir gereksinim oluşturma bakımından önermektedir.

Metodolojik taramalar araştırma yöntemleri, Cooper’ın ikinci odak kategorisine odaklanmaktadır. Metodolojik bir taramada, seçilen alandaki araştırma metodları; anahtar değişkenler, ölçüm-

ler, analiz metodlarını belirlemek ve sonuç odaklı araştırmaları kavrayabilmek için yapılmaktadır. Metodolojik tarama, kullanılan yöntemin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemede ve araştırmacıların uygulamalarının gruplar, zaman ve yerleşimlere göre nasıl farklılaştığını incelemede de yardımcı olmaktadır. Sonuç taramaları ile birleştirilen metodolojik taramalar, yöntemlerin sonuçları açıklama yollarını da belirleyebilmektedir. Metodolojik bir tarama, eğer önceki araştırmalar yönetsel olarak hatalı ise ortaya sunulan bilimsel araştırmanın doğrulanmasını bile sağlayabilir.

Cooper’ın üçüncü odak noktası olan teorilerin taranması, hangi teorilerin var olduğunu, aralarındaki ilişkileri ve var olan teorilerin ne derecede araştırıldığını belirlemeye yardımcı olabilmektedir. Örneğin, eğer bilimsel bir tezde yeni bir kuram geliştirme amaçlanıyorsa teorik tarama yöntemi uygundur. Araştırmanın mantığı açısından, kuramsal tarama, teorilerin eksik yönlerini belirleme ya da var olan teorilerin yetersizliğini ortaya çıkarma ve yeni bir kuramın ileri sürülmesini doğrulamada yardımcı olabilmektedir. Alanyazın taramaları uygulamalar üzerine de odaklanabilir. Örneğin, bir inceleme/tarama, belli bir müdahalenin nasıl yapıldığına ya da bir grup insanın belli bir çalışmayı yürütmeye nasıl meyilli olduklarına odaklanabilir. Araştırmanın mantığı açısından, bu dördüncü tarama yöntemi karşılaşmayan bir uygulama gereksiniminin ortaya çıkmasına yardımcı olabilir.

Bir bilimsel tez alanyazın taraması genellikle esas bir odağa sahipken, yukarıda bahsedilen bazı ya da tüm odak noktalarının varlığı gerekebilir. Örneğin, sonuç odaklı bir inceleme/tarama, sonucu etkileyen yönetime dair hatalar ile ilgilenmektedir. Sonuç odaklı bir tarama araştırılan olguya ilişkin teorilerle ve tezin sonucunda kazanılacak bilginin pratik uygulamalarını ortaya koyma ile de ilgilenebilir.

Amaç

Birçok alanyazın taramasının amacı, bulguları, üniteler, işlemler, çıktılar ve ortamlar arasında bütünleştirmek ve genelleştirmek; bir alandaki tartışmayı çözmek veya farklı alanlarda kullanılan dili birleştirmektir. Örneğin, ana amacı çalış-

Tablo 1. Cooper’ın Alanyazın Taramaları Sınıflandırması

Özellikler	Kategoriler
Odak	Araştırma sonuçları Araştırma yöntemleri Teoriler Uygulamalar
Amaç	Entegrasyon a) Genelleme b) Fikir ayrılıklarının çözümü c) Dil köprüsü oluşturma Eleştiri Temel konuları belirleme
Bakış Açısı	Nötr temsil Durumun kabulü
Kapsam	Geniş kapsamlı Seçici atıf ile geniş kapsam Temsili Merkezi veya esas
Organizasyon	Tarihsel Kavramsal Yöntemsel
Okuyucu Kitle	Uzmanlaşmış bilim adamları Genel akademisyenler Uygulayıcılar veya karar vericiler Kamuoyu

Kaynak: Cooper 1988.

malar arası nicel araştırma sonuçlarını bütünlüştürmek olan meta analizi, sıklıkla kullanılan bir tarama tekniğidir. Diğer taramalarda amaç, önceki araştırmaları eleştirel olarak analiz etmek, esas konuları belirlemek ya da bir alandaki tartışmaları yorumlamak olabilir.

Bir tez araştırmasında alanyazın taraması, birçok amaca sahiptir. Eğer bir çalışma sadece alanyazın taraması ise yazar esas olarak bütünlük ile ilgilenmekle birlikte araştırmayı eleştirel olarak analiz edebilir, esas konuları belirleyebilir ya da bir iddiayı açıklayabilir. Ama bir bilimsel tez çalışmasının yazarı bir sonraki araştırmayı doğrulamak için alanyazın taramasını kullanıyorsa, amaç zayıflığı belirlemek ve araştırmadaki zayıflığa çözüm getirmeye öneride bulunmak için alanyazını eleştirel olarak analiz etmeye daha çok odaklanacaktır. Her halükârda yazar okuyucuya büyük bir pencere sunmak için taramaları bütünlüştürmelidir. Entegrasyon olmadan, araştırma alanının haritası, araştırma alanının kendisi kadar büyük olacaktır.

Bakış Açısı

Nitel araştırmalarda, yazarlar sıklıkla kendilerinde var olan önyargıları ortaya çıkarmakta ve bu yargıların alanyazınlarını nasıl etkilediğini tartışmaktadır. Ya da nicel araştırma örneğinde olduğu gibi yazarlar tarafsız bir bakış açısı sergileyebilir ve tarama bulgularını gerçek olarak sunabilir. Sahip olunan bakış açısı büyük oranda bu taramanın nitel ya da nicel geleneklere/özelliklere göre yürütülüp yürütülmediğine bağlıdır. İkincil araştırma (alanyazın taramaları gibi) metotları birincil araştırma metotlarına paralellik gösterdiği için, nitel taramanın yazarı için nitel özellikleri takip etmek ve önyargıları açıklamak ve nicel taramanın yazarı için de nicel özellikleri/gelenekleri takip etmek ve tarafsız bir durum benimsemek mantıklıdır. Bu karar belirli bir durum (vaka) ile belirlenmiştir.

Kapsam

Alanyazın taramasını gerçekleştirirken kapsamın sınırlarına karar verebilmek önemli bir adımdır. Cooper, bu konuda dört senaryo önermektedir. Ayrıntılı bir taramada yazar, yayınlanmış ya da

yayınlanmamış belli bir konu ile ilgili araştırmanın mevcut olan her parçasını bulup göz önüne almayı vaat etmektedir. Fakat, yine de araştırmanın her parçasını bulmak, normaldekinden daha fazla vakit alabilir. Kapsamlı bir taramasının anahtarı, gözden geçirilecek makalelerin sınırlarını belirleyebilmektir. Cooper (1988) bunu “*seçici atıf*” ile kapsamlı bir tarama olarak adlandırmaktadır. Örneğin, yazar kongre bildirimlerinden ziyade yalnızca dergilerde yayınlanan makalelere bakmayı seçebilir. Ancak, teorik bir sebep olarak kongre bildirimlerinin neden hariç tutulduğu belirtilmelidir.

Üçüncü bir kapsam yaklaşımı ise temsili olarak seçilen bir makaleyi ele alıp ondan tüm makale ana kütle hakkında sonuç çıkarmaktır. Ama yine de rastgele örnekleme mükemmel değildir. Belki de daha belirgin bir yaklaşım, seçilen örneğin temsil gücüne dair bulgu toplamaktır. En sağlam yaklaşım her ikisini de yapmak olabilir.

Cooper’ın dördüncü makale seçimi yaklaşımı; yazarın sadece alanındaki temel makaleleri incelemesini içeren amaçlı bir örnek benimsemektir. Burada anahtar nokta okuyucuyu, seçilen makalelerin gerçekte alandaki esas makaleler olduğuna ve seçilmeyen makalelerin esas makaleler olmadığına ikna etmektir.

Organizasyon

Bir alanyazın taramasını organize etmede birçok yol bulunmaktadır. Tarihsel, kavramsal ve metodolojik formatlar en yaygın olanlardan üçüdür. Tarihsel formatta tarama kronik olarak organize edilir. Bu format araştırma yöntemleri, teorileri veya zamanla uygulamalarda olan değişikliklerde tercih edilmektedir.

İkinci yaygın biçim kavramlar üzerine inşa edilir. Örneğin, alanyazında çeşitli teorilere göre düzenlenmiş olan taramalar, araştırma mantığında veya teorik odaklı önerilerin etrafında düzenlenebilir. Son olarak, bu alanyazın taraması ampirik bir makalede olduğu gibi metodolojik bir rapor (giriş, yöntem, sonuçlar ve tartışma gibi) olarak organize edilebilir. Bazı durumlarda, bu biçimleri kombine etmek ya da eşleştirmek etkili yöntem olabilmektedir. Örneğin, yazar giriş ile başlayabilir, yöntemi tanımlayabilir ve sonuç-

ları tarihsel ya da kavramsal bir formatta sunabilir, sonuç bölümünde ise tartışma kısmına geçebilir. Bu biçim meta analizi raporlarında sıklıkla kullanılmaktadır.

Okuyucu Kitlesi

Cooper'ın alanyazın taramaları sınıflandırmasında son özellik "okuyucu kitle"dir. Bir tez araştırması için, danışman ya da hakemler ana okuyucu kitesidir. Araştırmaya ilişkin alandaki uzmanlar ikinci okuyucu kitesidir. Akademik olmayan genel okuyucu kitle için tez alanyazın taraması yazmaktan kaçınmak gerekmektedir. İyi bir kitabın oluşumunu sağlayan şeyler muhtemelen iyi bir tez için geçerli değildir veya tersi bir durum söz konusudur.

Alanyazın Taraması Nasıl Yapılır?

Aşağıdaki liste alanyazın taraması gerçekleştirmedeki aşamaları tanımlamaktadır (Bkz. Cooper 1984).

- 1-Problemin açıklanması
- 2-Veri Toplama
- 3-Veri Değerlendirme
- 4-Analiz ve Yorumlama
- 5-Sunum

Araştırmayı yürütmede ve bir alanyazın taramasını raporlamada, araştırmayı yürütme aşamaları ve raporlanmasının ana araştırmayı yürütme süreci ile paralellik göstermesi gerektiğinin farkına varılması önemli görülmektedir. Birkaç farklılıkla beraber birincil araştırmayı yürütme konusunda bilinen şeyler ikincil araştırmada (bir alanyazın taraması gibi) da değişmeyecektir. Ana unsurlar ise (a) taramayı yürütmede mantık, (b) araştırma soruları ya da araştırmaya rehberlik eden hipotezler, (c) veri toplamada araştırma biriminin nasıl seçileceğini içeren belirli bir plan, (d) veri analizinde belirli bir plan ve (e) verileri sunmada bir plandır. Örneğin, alanyazın taramasındaki araştırma birimi insan katılımcıların

Tablo 2. Alanyazın Taramasında Aşamalar

Aşama Özellikleri	Araştırma aşamaları				
	Problemin açıklanması	Veri toplama	Veri değerlendirme	Analiz ve Yorum	Sunum
Sorulan araştırma sorusu	Taramaya hangi bulgular dahil edilmelidir?	İlgili bulguların ortaya çıkması için hangi prosedürler kullanılmalıdır?	Elde edilen bulgulardan hangileri değerlendirilmeye alınmalıdır?	Alanyazın hakkında bir bütün olarak çıkarım yapmak için hangi prosedürler kullanılmalıdır?	Alanyazın tarama raporuna hangi bilgiler dahil edilmelidir?
Taramada öncelikler	İlgisiz çalışmalardan alakalı olanları ayırt etmek için tanımlar oluşturma.	Hangi kaynakların potansiyel olarak incelenecek ilgili kaynaklar olduğunun belirlenmesi.	"Geçersiz" çalışmalardan "geçerli" olanı ayırmak için kriterleri uygulamak.	Geçerliliği Sağlanmış çalışmaları Sentezleme	Önemsiz bilgilerden önemli olanı ayırmak için editoryal kriterleri uygulamak.
Tarama sonucundaki varyasyonu oluşturan prosedürel farklılıklar	1. Dahil edilen operasyonel tanımlardaki farklılıklar. 2. Operasyonel detaydaki farklılıklar.	Araştırmaya dâhil edilen bilgi kaynaklarının farklılıkları	1. Kalite kriterlerinde farklılıklar. 2. Kalite ile ilgili olmayan kriterlerin etkisindeki farklılıklar.	Çıkarım kurallarındaki farklılıklar.	Yazım muhakemesinde editoryal kılavuz ilkelerindeki farklılıklar.
Tarama sonuçlarında potansiyel geçersizliğin kaynakları	1. Dar kavramlar, alanyazın taraması sonuçlarının kesinliğini ve sağlamlığını düşürebilir. 2. Yüzeysel operasyonel detay, etkileşimli değişkenleri gizleyebilir.	1. Erişilen çalışmalar, hedef kitledeki çalışmalardan niteliksel olarak farklı olabilir. 2. Erişilebilir çalışmalarda örneklenen insanlar, hedef kitlelerden farklı olabilir.	1. Eşit olmayan faktörler araştırmayı düzgün olmayan şekilde ölçmemize neden olabilir. 2. Çalışma raporlarındaki ihmaller sonuçları güvenilmez hale getirebilir.	1. İdeal olanla gereksiz olanı ayırmak için kullanılan kurallar uygun olmayabilir. 2. Alanyazın taraması temelli kanıtlar nedenelliğin ortaya çıkarılması için kullanılabilir.	1. Alanyazın taraması prosedürlerinin atlanması sonuçların tekrarlanamaz hale gelmesine neden olabilir. 2. Alanyazın bulgularının ve çalışma prosedürlerinin atlanması sonuçların geçerliliğini yitirmesine sebep olabilir.

yerine taranan makaleler olabilir. Geçerlilik ve güvenilirlik; birincil araştırmayı uygulamadaki aynı hususlar ikincil araştırmaya da uygulanmaktadır. Ve birincil araştırmada olduğu gibi bu aşamalar zorunlu olabilir fakat yukarıda sunulan sırada tamamlanması gerekli değildir.

Cooper'dan (1984) alıntı olan Tablo 2, alanyazın taramasının dört aşamasını tamamlamada rehberlik edecek bir çerçevedir. Tablonun sol tarafı, her araştırma aşamasının genel özelliklerini tanımlar: Sorulan araştırma soruları, her aşamanın esas görevleri, farklı sonuçlara yol açan yöntemsel farklılıklar, her aşamada meydana gelen geçersizliğin potansiyel kaynakları. Özelliklerin her biri için tablonun arta kalan sütunları yazara rehberlik etmede anahtar sorular yöneltilmektedir: problem cümlesi oluşturma, veri toplama, veri değerlendirme, analiz, yorumlama ve sunum. Takip eden bölümlerde alanyazın taramasını yürütmeye Cooper'ın (1984) önerdiği adımlar daha detaylı şekilde tartışılmaktadır.

Problem Cümlesi Oluşturma (Alanyazın Taraması için)

Uygun tarama türü belirlendiğinde (Bkz. Cooper'ın sınıflandırması), odak noktası artık problemin açıklanabilmesi olacaktır. Bu adımda yazar (taramayı yapan) alanyazında hangi soruları cevaplandıracağına ve alanyazında olan bir makalenin dahil edilip edilmeyeceğini belirgin kriterler ile saptamaya çalışmaktadır. Bu noktada alanyazın tarama soruları (Örneğin, ikincil araştırmalar ile cevaplandırılabilen sorular) ve ampirik araştırma soruları (sadece birincil araştırmalar ile cevaplandırılan sorular) arasında bir ayırım yapmak önemlidir. Alanyazın taraması ampirik araştırma sorusunun esas kaynağıdır (Randolph 2007c).

Problemin belirlenmesi, alanyazın taramasına rehberlik edecek soruların tanımlanması ile başlamaktadır. Bu sorular alanyazının odak noktası ve amacı tarafından belirlenmelidir. Örneğin, alanyazının amacı araştırma sonuçlarını bütünlendirmek ise o zaman anlamlı bir araştırma sorusu şu olabilmektedir: Önceki alanyazından; X'in müdahalesinin Y ve Z'nin sonuçlarına etkisi nedir? Eğer amaç önceki alanyazında kullanılan

araştırma yöntemlerini eleştirel olarak analiz etmek ise sorular şu şekilde olabilmektedir: X olgusunu araştırmada geçmişte kullanılmış araştırma metotları nelerdir? ve bu metotların hataları nelerdir? Eğer alanyazın taramasının odak noktası teoriler ve amaç esas konuları belirlemek ise o zaman araştırma soruları şu olabilmektedir: X olgusunu açıklamada kullanılan esas teoriler nelerdir? Bu noktada bu soruları önceden cevaplandırmış alanyazın taramalarını araştırmak akıllıca olmaktadır.

Araştırma sorusu belirlemede ikinci adım, dâhil etme ve hariç tutma kriterlerini açıkça belirtmektir. Diğer bir deyişle, alanyazına hangi makalelerin dâhil edileceği ve alanyazından hangi makalelerin çıkarılacağı belirlenmelidir. Bu belirgin kriter, alanyazının odağı, amaçları ve kapsamından etkilenmektedir. Aşağıda öğrenci yanıt kartlarının kullanımıyla alanyazın taramasında kullanılan dahil etme ve hariç tutma kriterlerinin bir örneği verilmiştir (Randolph 2007b: 115-116):

Aşağıdaki kriterlerin her birini karşılayan cevap kartları nicel araştırma sentezine dâhil edilmiştir:

- 1- Bu çalışma, ortalamaları ve standart sapmaları raporladı ya da her durum için standart sapma ve ortalamaları hesaplayabilecek derecede bilgi sağladı.
- 2- Yazılı yanıt kartlarının, önceden yazdırılmış yanıt kartlarının veya her ikisinin kullanımı bağımsız değişkendir.
- 3- Kontrol koşulu sırasında gönüllü tek öğrenci sözlü yanıtı (yani, el kaldırmak) kullanıldı.
- 4- Çalışma bağımlı değişkenlerden en az birinin (katılım, quiz başarısı, test başarısı ya da davranışsal bozuklukların sıklıkları) sonuçlarını raporladı.
- 5- Rapor İngilizce yazıldı.
- 6- Bir çalışmadan elde edilen veriler bir diğer çalışmanın verilerinin üstüne geçmedi.
- 7- Çalışmalar tekrarlı-ölçümler türü yöntemini kullandı.
- 8- Aynı verileri kullanan farklı çalışmalar (aynı veri setini kullanan bilimsel tez çalışması ve dergi makalesi gibi) için yalnızca en kapsamlı

raporla yapılan çalışma, belirli bir veri setinin aşırı temsil edilmesini önlemek için dahil edilmiştir.

Dahil etme/hariç tutma kriterleri, ortaya çıkan herhangi bir makalenin yalnızca bu kriterlere dayanarak dahil edilebileceği veya hariç tutulabileceği şekilde yeterince açık ve kapsamlı olmalıdır. Dahası iki farklı insan bu kriterdeki makalelerin hemen hemen aynı alt kümelerini belirleyebilsin diye yeterince detay içermelidir. Aslında, güvenilirliğin gerekli olduğu bilimsel çalışma ya da tezin tamamının alanyazın olduğu taramalarda araştırmacılar sıklıkla dâhil etme/çıkarma sisteminin güvenilirliğini test etmek için diğer bireyleri dâhil ederler fakat sonrasında tutarsızlıkları ortaya çıkarmak için sonuç altkümelerini karşılaştırıp buna uygun kriterleri gözden geçirirler.

Muhtemelen geçerli dahil etme/hariç tutma kriterleri yaratmak mantıklı bir deneme ve yanılma pilot uygulamasını gerektirecektir. Bu kriterlerdeki belirsizliklerin sıklığı, yetersiz olan makalelerin çıkarılması ile sonuçlanacaktır. Kriterleri ölçütsel olarak test etmek zaman alır. Fakat çok fazla veri toplandıktan ve analiz edildikten sonra baştan başlamaktan çok daha kolaydır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama aşamasının amacı detaylı, yarı detaylı, temsili ya da amaca uygun temel makaleler setini bir araya getirmektir. Birincil aşamada, araştırmacı yalnızca ikincil verileri toplamak için sistematik bir plan oluşturmaz, verinin nasıl toplandığını da tam olarak belgelemelidir. Hakemler veri toplama prosedürünü diğer hakemler aynı koşullar altında aynı prosedürleri takip ederek benzer makaleler setini bulabilsinler diye detaylar ile açıklamayı tavsiye etmektedir.

Veri toplama süreci, genellikle akademik veri tabanlarını ve interneti tarama ile başlamaktadır (İlgili veri tabanları her alanda farklılık gösterdiği için burada o konuya girilmeyecektir). Bu taramalar yapıldığında, her bir taramanın tarihi, araştırılan veri tabanları, kullanılan anahtar kelimeler ve anahtar kelime kombinasyonları ve her bir araştırmadan sonuçlanan kayıtların sayısı ile ilgili dikkatli, doğru kayıtlar tutulmalıdır.

Elektronik aramalar makalelerin sadece yaklaşık yüzde onuna ulaşmaktadır ki bu da kapsamlı bir incelemeyi gerektirecektir. Geri kalan yüzde doksanına ulaşmak için çeşitli yaklaşımlar vardır. Elde edilen makalelerin referanslarına ulaşmak, konu ile ilgili olanları belirlemek, bu makaleleri bulmak, referanslarını okumak ve süreci yeterli bir noktaya gelinceye kadar (konu ile ilgili yeni hiçbir makale kalmayana dek) devam ettirmek en etkili yöntemler olabilir.

Elektronik ve referans arama tamamlandığında, herhangi bir makale eksiğinin olup olmadığını belirlemek için referanslar listesinin alandaki akademisyen ve uzmanlar ile paylaşılması tavsiye edilmektedir. Eksik olan makaleleri belirlemek amacıyla, ana listenin alandaki uzmanlara sorgulanması için gönderilmesi genellikle diğer referansların elde edilmesinde etkilidir. İlgili potansiyel makalelerin nihai listesinin, ilgili alanyazından haberdar olabilecek tez danışmanları ve araştırmacılar ile paylaşılması da tavsiye edilmektedir.

Veri toplama süreci yeterli bir doygunluğa ulaştığında durabilecek ve araştırmacı, okuyucuları ilgili tüm makaleleri belirlemek için makul yapılabilecek her şeyi özenle yerine getirdiğine dair ikna etmek için yeterli kanıta sahip olacaktır. Veri toplama süreci tamamlandıktan sonra yeni makalelerin ortaya çıkması muhtemeldir. Ancak, yeni makaleler kritik önem taşımadığı sürece göz ardı edilebilir. Aksi takdirde araştırmacı ilgili alanyazına tekrar dönecek ve yeni bir veri toplama süreci başlayacaktır.

Bu aşamada, araştırmacının toplanan makalelerin sınıflandırılması için bir sistem hazırlaması gerekmektedir. Örneğin, ilgili potansiyel makaleleri, alakasız olan çalışmalardan kesin olarak ayırmak, her bir elektronik kaydın her kelimesini ya da sadece özetini, sadece başlığını ya da bazı kombinasyonlarını okumak. Hangi yöntem seçilirse seçilsin gerçekleştirilen sürecin doğru bir şekilde belgelendirilmesi tavsiye edilmektedir. İlgisiz olan makaleler açık bir şekilde tespit edilip çıkarıldığında araştırmacı elde kalan makalelerden hangilerinin alanyazın taramasına dahil edileceğini belirlemeye başlayabilir. Güvenilirliğin kritik olduğu durumlarda nitelikli iki ya da daha

fazla kişinin yeni alt kümedeki hangi makalenin dahil edilmesi ve çıkarılması gerektiğini belirlemesi ve değerlendiriciler arası anlaşmanın seviyesinin dikkate alınması yaygın bir uygulamadır. [(Neuendorf (2002) değerlendiriciler arası anlaşmayı ölçmek için yöntemlerin kapsamlı bir tartışmasını sağlamaktadır)]. Araştırmacı ilgili makalelerin nihai alt kümesinin tamamlandığına ikna olduğunda veri değerlendirme aşaması başlar.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veri değerlendirme aşamasında araştırmacı, dahil edilme ölçütlerini karşılayan makalelerdeki bilgileri ayırt edip değerlendirmeye başlamaktadır. Başlangıç için araştırmacı, verileri makalelerden çıkarmaya yönelik bir sistem geliştirir. Veri çıkarmanın türü araştırmanın odak noktası ve amacı tarafından belirlenir. Örneğin odak nokta araştırma sonuçları ve amaç birleştirme ise araştırmacı her bir makalenin araştırma sonuçlarını çıkarmalı ve bu sonuçları nasıl birleştireceğine karar vermelidir. Veriler değerlendirilirken araştırmacının kullandığı veri çıkarma türünü ve sürecini belgelemesi tavsiye edilmektedir. Çünkü süreç kapsamlı bir detaylandırma gerektirmektedir, belgelendirme bazen tez eklerini kapsayan ayrı kod formlarını ve kod şemalarını kullanarak kaydedilir. Ya da belgelendirme tezin tamamını içerebilir.

Veri çıkarma prosedürleri ister farklı kodlama şeması ile ister tezin tamamını içererek kaydedilmiş olsun detay seviyesi öyle olmalıdır ki fiilen ya da teorik olarak ikinci bir kişi kaydedilmiş prosedürü takip ederek az ya da çok benzer sonuçları elde edebilmelidir.

Kodlama şeması, bir tablo ya da her bir makale için hangi verinin kayıtlı olduğunu gösteren fiziksel bir form olan elektronik bir belgedir. Kodlama şemasının belgeleri, her bir makaleden çıkarılacak veri türü, bunu yapmak için kullanılan süreç ve gerçek veriler olacaktır. Araştırmanın odak noktası araştırma sonuçları ise kodlama şeması araştırma sonuçları çıkarımını takip eden bir ya da daha fazla değişkeni içermelidir. Elbette ki alanyazın taraması eklenebilecek veri türlerini özellikle araştırma sonuçlarını etkileyebilecek faktörleri belirleyecek veriyi çıkarmayı,

gerektirecektir. Örneğin, deneysel araştırmada araştırmacının kodlama şeması her bir makalede kullanılan ölçüm araçlarından çıkarılacaktır; bağımsız, bağımlı, aracı değişkenlerin araştırılması; veri analizi prosedürleri, deneysel kontrol türleri ve diğer veriler. Söz konusu etkileyici faktörler konuya bağlı olarak değişebilmektedir.

Bir önceki alanyazın taramalarını, meta-analizini ya da kodlama şemasını incelemek bir kodlama şemasının oluşturulmasına ve kapsamının anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Randolph'un (2007a) çalışmasında, metodolojik inceleme tezinde kullanılan yüklenebilir kodlama şeması örneği mevcuttur.

Her bir makaleden çıkarılan veri türleri, kodlama şemasının pilot uygulaması için göz önünde bulundurulmalıdır. Çıkarım süreci, çıkarılması gereken diğer veri türlerini açığa çıkarma, kodlama şemasının tekrar gözden geçirilmesi ve bütün makalelerin tekrar kodlanması gerektiğini ortaya çıkarma eğilimindedir. Ayrıca değerlendiriciler arası güvenilirlik önemli ise araştırmacı dönüşümlü olarak pilot uygulama yapmalı ve değerlendiriciler arası güvenilirlik kabul edilebilir bir düzeye ulaşana kadar kodlama şemasını revize etmelidir.

Alanyazın taraması, genellikle araştırmanın kalitesi ile ilgili verileri inceler. Ancak düşük kalitedeki makalelerin araştırmaya dahil edilmesi hakkında çelişkili görüşler vardır. (Makalenin sonunda makalelerin kalitesini derecelendirme için bir değerlendirme tablosu yer almaktadır, Tablo 3). Cooper gibi düşünürler, çalışmaya sadece yüksek kalitedeki makalelerin dahil edilmesini tavsiye etmektedir. Diğerleri ise hem yüksek hem de düşük kaliteli çalışmalarını dahil ederek aralarındaki farklılıkları raporlamak gerektiğini önermektedirler. Eğer farklılık yok ise veriler birlikte gruplandırılabilir. Farklılık var ise araştırmacı yüksek kaliteli makaleler ve düşük kaliteli makalelerden ortaya çıkan sonuçları ayrı ayrı raporlamak isteyebilir.

Birçok araştırmanın amacı araştırmanın sonuçlarını birleştirmek ve sentezlemektir. Böylece ortak bir ölçüm ya da ölçek tüm araştırma sonuçlarından hangilerinin tercüme edilebilir olduğunu belirleyebilir. Nicel bir sentezde örneğin, ortak

bir ölçümde kontrol ve deney grupları arasındaki oranlarda farklılık olabilir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Son olarak, verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde araştırmacı elde edilen verileri anlamlı bir şekilde ifade etmeye çalışır. Alanyazın taramasının amacı birleştirme ise araştırmacı verileri bu aşamada birleştirir. Veri çıkarma yöntemine bağlı olarak nicel, nitel ya da karma yöntemlerin sentezi kullanılacaktır. Nicel ve nitel alanyazın taramaları için veri analizi ile ilgili ekstra bilgi daha sonra verilecektir.

Sunum

Bu aşamada araştırmacı yazar, hangi bilgilerin daha önemli olduğunu ve sunulacağını ve hangi bilgilerin daha önemsiz olduğunu ve dışarıda bırakılacağını belirler. Bir tezin alanyazın taramasında yazar ne kadar bilginin dahil edileceği konusunda özgür olabilir. Daha önce tartışıldığı gibi alanyazın taramaları genellikle tarihsel, kavramsal ya da metodolojik olarak düzenlenebilir. Daha önce sözü geçtiği gibi alanyazın taraması için öncelikli hedef kitle tez danışmanı ve diğer tez yürütücüleridir. İkincil dinleyiciler ise alandaki diğer akademisyenlerdir. Tez taraması daha genel bir kitlenin gereksinimlerini karşılaması için revize edilebilir.

Ampirik Araştırma Sorularının Formülasyonu ve Doğrulması

Alanyazın taraması, araştırma sorusu ile birlikte ampirik araştırma sorularının formülasyonunu sağlamalıdır. Cooper (1988) bu aşamayı kendi "*Alanyazın Taramalarının Sınıflandırılması*" çalışmasına dahil etmemiş olmasına rağmen bu aşama bir tezin en önemli kısmıdır. Bu noktada tezin yazarı taramada elde edilen kanıtları kullanarak tezin alandaki bilgiler için nasıl anlamlı bir katkı yaptığına açıklık getirmektedir. American Education Research Association (Amerika Eğitim Araştırmaları Derneği 2006: 3) bazı yeni araştırma yollarının mevcut araştırmalara katkı sağlayacağını açıklamaktadır;

Eğer çalışma ortaya konmuş bir teoriye ve ampirik çalışmaya katkı sağlıyor ise bu katkıların

neler olduğunu ve bu teorik bakış açısını test etmek, detaylandırmak ve zenginleştirmek için nasıl katkıda bulunduğu açıkça belirtilmelidir.

Eğer çalışma yeni bir teoriyi ortaya koymaya çalışıyorsa bu yeni tezin ne olduğu, var olan teoriler ve dayanaklar ile nasıl ilişkili olduğu, niçin yeni bir teoriye gereksinim olduğu ve uygulaması amaçlanan kapsamı açıkça belirtmelidir.

Eğer çalışma uygulamalı kaygılar ile ilgili oluşturulmuş ise bu kaygıların ne olduğu, niçin önemli olduğu ve araştırmanın bu kaygılara nasıl dikkat çektiği açıkça belirtilmelidir.

Eğer çalışma bir problem ya da konu ile alakalı bilgi azlığı ile ilgili oluşturulmuş ise araştırmanın problemi bilgi eksikliğinin ne olduğunu, neden önemli olduğunu ve bu araştırmanın bilgi gereksinimine nasıl dikkat çekeceğini açıkça belirtmelidir.

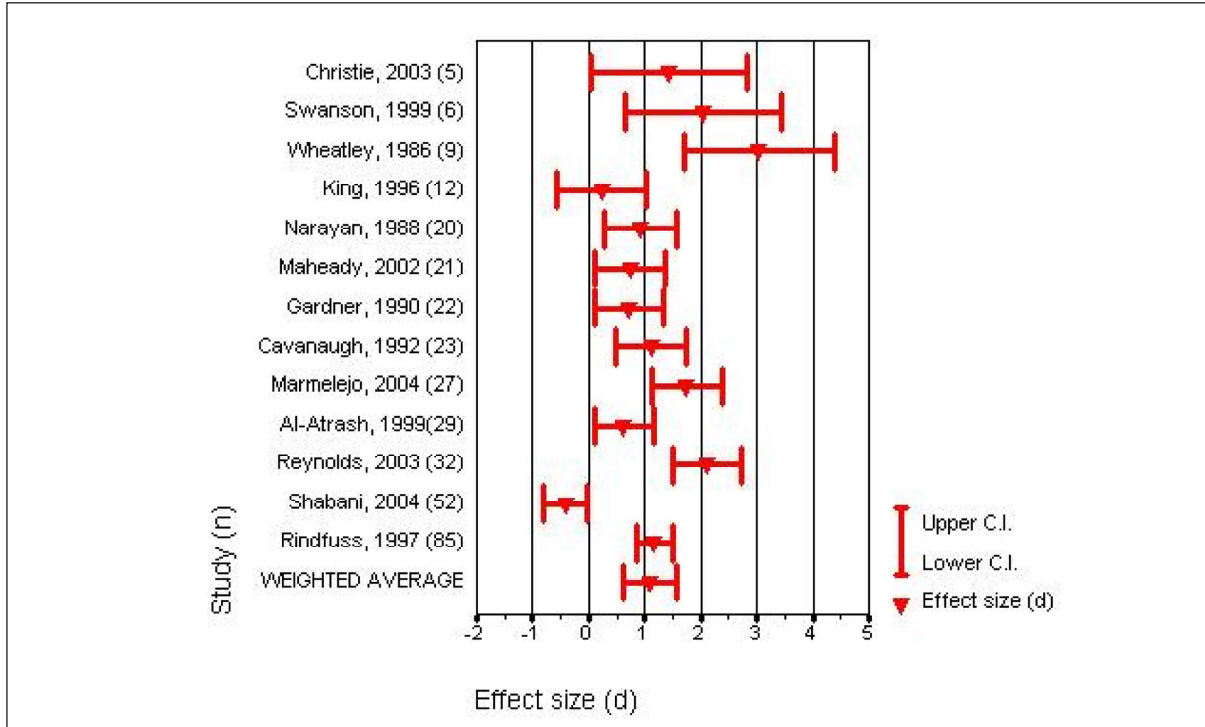
Nicel Alanyazın Taraması

Nicel taramanın yaygın iki türü, anlatı taraması (analizi) ve meta-analizi taramasıdır. Meta-analitik yöntem yaygınlaşmadan önce neredeyse tüm nicel taramalar anlatı taramasıydı. Grall, Borg ve Gall'a (1996: 154-155) göre anlatı taramaları;

Daha iyi tasarlanmış çalışmalarını vurgulamakta ve elde edilen sonuçları araştırılan problem ya da konu ile ilgili bilgilerin kompozit bir resminin oluşturulması için düzenlemektedir. İstatistiksel olarak önemli olan sonuçların sayısı, önemli olmayan sonuçların sayısı ile kıyaslanarak not edilebilir. Her bir çalışma, birkaç cümlede ya da bir paragrafta ayrı ayrı anlatılabilir.

Ancak, sık kullanımlarına rağmen anlatı taramaları önemli ölçüde araştırmacının öznelliğinden etkilenme eğilimindedir. Araştırmalar, tam olarak aynı makaleler taranmış olsa dahi bir anlatı taraması sonuçlarının farklı bir yazar tarafından yazılan bir diğer taramanın sonuçlarından tamamen farklı olabileceğini vurgulamaktadır (Light ve Pillemer 1984).

Günümüzde meta-analizi taramaları ön plana çıkmıştır. Bir meta-analizi taramasında, araştırmacı (a) makalelerin temsili ya da kapsamlı bir örneğini toplar (b) bu makaleleri çeşitli açılardan (çalışma kalitesi, kullanılan yöntemin türü, kulla-

Şekil 1. Sınav Kartlarının Sınav Başarısı Üzerindeki Etkilerini Gösteren Bir Orman Grafiği. Kaynak: Randolph (2007).

nilan ölçüm ve çalışma sonuçlarına göre) kodlar (c) çalışma sonuçlarının sentezlenmesini sağlayan yaygın bir ölçüm bulur (standardize edilmiş ortalama farklılıklarının etki büyüklüğü) ve daha sonra (d) çalışmanın özellikleri ile çalışma sonuçlarının nasıl değiştiğini inceler.

Şekil 1’de meta-analizinde sıklıkla kullanılan bir grafiğin örneği gösterilmektedir. Orman grafiği, meta-analizleri aracılığıyla elde edilen tipik bilgi türlerini göstermektedir. Randolph’tan (2007b) alınan Şekil 1, akademik başarı üzerinde cevap kartlarının etkilerini araştıran 13 çalışmanın sonuçlarını göstermektedir (bu çalışmada quiz puanları). Üçgen etki büyüklüğünü, her iki tarafında yer alan çizgiler etki büyüklüğü için %95 güven aralığını göstermektedir. Orman grafiği için yaygın olarak kullanılan ölçüm Cohen’in d indeksi olarak adlandırılan standardize edilmiş ortalama farklılıklarının etki büyüklüğüdür. Şeklin tabanında, 13 çalışmanın (birleştirilmiş sonuçların) ağırlıklı ortalama etki büyüklüğü yer almaktadır, yaklaşık olarak 1,1, bu da 1,1 standart sapma ile cevap kartları kullanıldığı durumda cevap kartları kullanılmadığı duruma göre

öğrenci puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 1’de gösterildiği gibi meta-analizi nicel araştırmanın yapısını sentezleme ve analiz etmede kullanışlı bir yoldur (Glass, McGaw ve Smith 1981; Rosenthal 1991; Cooper ve Hedges 1994; Lipset ve Wilson 2001 gibi kaynakların tümü, meta-analizi için mükemmel birer rehber niteliğindedir). Ancak meta-analizine yönelik eleştiriler, yayın önyargısına maruz kalındığı (istatistiki açıdan önemli olan sonuçların istatistiki açıdan önemli olmayan sonuçlara göre daha çok yayınlanma eğilimi vardır) ve çok mekanik olduğu ile ilgilidir. Slavin (1986) gibi yazarlar, meta-analizini ve anlatı tekniklerini bir arada kullanmak gerektiğini tavsiye etmektedirler. Örneğin, her bir çalışma nicel olarak sentezlenebilir fakat aynı zamanda özellikle ilgili çalışmaların kapsamlı bir anlatı tanımı sağlanabilir.

Nitel Alanyazın Taraması (Değerlendirmesi)

Bir alanyazının yapısı, öncelikli olarak nitel olduğunda ya da nitel ve nicel sonuçların karmasını içerdiğinde, tek başına ya da tamamlayıcı olarak

nicel bir tarama için nitel bir tarama yürütmek gerekebilir. Bu bölüm, nitel alanyazın taramaları için iki yöntem sunmaktadır. Birinci yöntem, Ogawa ve Malen (1991) tarafından ileri sürülmüştür. İkinci yöntem, benim ortaya koyduğum, olgusal araştırma yöntemlerini ödünç almak ve bir alanyazın taramasını yürütmek için bunları uygulamaktır. Nitel alanyazın taramalarını yürütmek için kullanışlı olan (bu çalışmada bahsedilmeyen) bir diğer kaynak Noblit ve Hare'dir (1988).

Ogawa ve Malen'in Yöntemi

Borg, Gall ve Borg (1996) Ogawa ve Malen'in yöntemini aşağıda bahsedilen sekiz adıma ayırmışlardır. Bu adımlar nitel araştırmalardaki temel adımlar ile paralellik göstermektedir.

Adım 1: Bir denetim yolu oluşturma. Bu adımda, araştırmacı izlenecek tüm adımları dikkatlice belgelendirmelidir. Denetim yolu, her bir buluşu destekleyen kanıtları net bir şekilde belgelendirme olarak hizmet vermektedir; kanıtların nereden bulunduğu, bu kanıtların nasıl yorumlandığı gibi.

Adım 2: Araştırmanın odak noktasının belirlenmesi. Daha önce bahsedilen sorunun oluşturulma aşaması bu adımla benzerlik göstermektedir. Bu adımda, araştırmanın yapısı tanımlanır ve böylece araştırmaya nelerin dahil edileceği ve nelerin araştırma dışında bırakılacağı belirlenir.

Adım 3: İlgili alanyazının araştırılması. Bu adım, daha önce bahsedilen veri toplama aşaması ile benzerlik göstermektedir. Ogawa ve Malen'e (1991) göre, nitel araştırma raporlarına ek olarak notlar, gazete makaleleri gibi araştırma dışı raporlar ya da görüşme kayıtları araştırmaya dahil edilebilir ve nitel araştırma raporlarından daha değersiz olarak değerlendirilmemeleri gerekir.

Adım 4: Dokümanların sınıflandırılması. Araştırmacı bu adımda, dokümanları temsil ettikleri veri türlerine göre sınıflandırır. Örneğin, bazı dokümanlar nitel araştırmaların ilk elden raporları, bazıları ise konu ile ilgili politik bildirimler olabilir ve diğer veri türleri de konuyu ilgilendiren projeleri içerebilir.

Adım 5: Özet veri tabanları oluşturma. Bu adım verilerin değerlendirilmesi aşaması ile benzerdir. Bu aşamada, araştırmacı kod şemaları geliştirir

ve ilgili belgelerden bilgi azaltımı girişiminde bulunur. Bu noktada Borg, Gall ve Borg'a (1996: 159) göre;

Araştırmacı tüm bu belgelerin hepsini kolayca okuyamaz, geçici notlar alır ve daha sonra bir alanyazın taraması yapar. Bunun yerine, araştırmacı anlatı özetleri geliştirmeye gereksinim duycaktır. Kodlama şemaları da belgelerdeki ilgili tüm bilgileri dikkate alarak oluşturulmalıdır. Süreç anlamlı, tekrarlanan bir yapı arz etmektedir, örneğin, araştırmacı bir kodlama şeması geliştirmeli, bunu belgelere uygulamalıdır, bu uygulamaların sonuçlarına göre kodlama şemasını revize etmeli ve revize edilmiş kodlama şemasını tekrar uygulamalıdır.

Adım 6: Yapıları ve nedensellik bağlantılarını belirlemek. Özet veri tabanları oluşturulduktan sonra amaç belgelerin temel temalarını belirlemek ve temalar arası ilişkiler hakkında hipotezler oluşturmaktır. Buradaki hedef, meta-analizinin aksine, araştırma sonuçlarını bir araya getirmek ve araştırma sonuçları ile ilişkili faktörleri belirlemek değil, araştırılan olguların anlaşılabilirliğini arttırmaktır.

Adım 7: Karşıt bulgular ve rakip yorumların araştırılması. Nitel araştırma geleneği içinde karşıt bulguları ve rakip yorumları aktif bir şekilde araştırmak önemlidir. Araştırmacı, örneğin, bu noktada karşıt bulguları araştırmak için belgeleri tekrar okuyabilir.

Adım 8: Bulguları doğrulamak için arkadaşlara ve bilgi kaynaklarına ulaşmak. Ogawa ve Malen'in (1991) yöntemindeki son adım, bulguları doğrulamak, önceki nitel araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Bu adımda, araştırmacı raporun bir taslağını meslektaşları ve bilgi kaynakları ile paylaşarak, araştırmaya dahil edilen belgeler gibi araştırmayı eleştirel olarak analiz etmelerini rica eder. Bu sayede, araştırmacı bilgi kaynakları arasında fikir birliğinin kapsamına dayanarak araştırmanın sonuçlarını onaylayabilir.

Nitel Bir Alanyazın Taraması İçin Olgusal Yöntem

Olgusal araştırmanın amacı bir olgunun yaşanmışlığının özüne ulaşmaktır (Moustakas 1994). Başvurulan bir tarama yöntemi olarak amaç bir

olgu ile araştırmacının ampirik deneyimlerinin özüne ulaşmaktır. Olguculuğun ilk aşamasında, belirli bir olayı yaşamış bireyler mülakata alınır. Olguculuğun bir araştırma tekniği olarak kullanımında, araştırma raporu, analiz birimi yerine olguyu deneyimlemiş bir bireydir. Olguculuk bir araştırma tekniği olarak kullanıldığında veriler bir ampirik araştırma raporundan ziyade mülakat verilerinden elde edilir.

Beklendiği gibi olgusal bir araştırmanın adımlarının kılavuzu olgusal araştırmanın adımlarıdır. Bu adımlar aşağıda kısaca anlatılmıştır:

Adım 1: Destekleme. Olgusal araştırmada ilk adım araştırılacak olan olgunun belirlenmesidir. Araştırmacı, daha sonra bireyin deneyimlerini bir ol-

gu ile açıklayarak “destekler” ve olguyu konumlandırır.

Adım 2: Verileri toplama. Bir sonraki adım olgu ile ilgili veri toplamaktır. Öncelikle olgusal araştırmada araştırmacı, olguyu deneyimlemiş bireyler topluluğu ile mülakat yapacaktır. Bir araştırma aracı olarak olgusal yöntemi kullanırken, araştırmacı olgu ile ilgili araştırma yapmış olan bilim adamlarının raporlarını okuyacaktır. Nicel taramalarda olduğu gibi araştırmacı içerik kriterine karar vermeli ve araştırma stratejisini belirlemelidir.

Adım 3: Anlamli ifadeleri belirleme. Üçüncü adım anlamli ifadeleri belirlemektir. Araştırmacı, olgu

Tablo 3. Boote ve Baile'nin Alanyazın Taraması Değerlendirme Tablosu

Kategori	Kriter	1	2	3
1.Kapsam	A. Taramadaki eklemeler ve çıkarmalar için ölçütü doğrulamak	Ekleme ve çıkarma için ölçüt kriterler tartışılmadı	Alanyazına dahil edilen ve çıkarılanlar tartışıldı	Alanyazına eklenen ve çıkarılanlar doğrulandı
	B. Alanda neler yapıldığının ve neler yapılması gerektiğinin ayrımını yapmak	Daha önce ne yapıldığı ve yapılmadığının ayrımı yapılmadı	Daha önce ne yapıldığı ve yapılmadığı tartışıldı	Alanın durumu eleştirel olarak incelendi
2.Sentez	C. Konu ya da problemi kapsamlı akademik alanyazın içerisine yerleştirmek	Konu kapsamlı akademik alanyazın içerisine yerleştirilmedi	Akademik alanyazın ile ilgili kapsamlı bazı tartışmalar yapıldı	Konu kapsamlı akademik alanyazın içerisinde açıkça konumlandırıldı
	D. Araştırmayı alanın tarihsel içeriğine yerleştirmek	Konunun tarihsel durumu tartışılmadı	Konunun tarihsel durumundan biraz bahsedildi	Konunun tarihsel durumu eleştirel olarak incelendi
	E. Konu ile ilgili kelime edinme ve geliştirme	Anahtar kelimeler tartışılmadı	Anahtar kelimeler belirlendi	Tanımlamalardaki belirsizlikler tartışıldı ve çözümlendi
	F. Önemli değişkenlerin ve konu ile ilgili olguların açıkça belirtilmesi	Anahtar değişkenler ve olgular tartışılmadı	Anahtar değişkenler ve olgular arasındaki ilişkiler gözden geçirildi	Alanyazındaki belirsizlikler not edildi ve yeni ilişkiler önerildi
	G. Alanyazında yeni bir bakış açısı sentezlenmek ve kazanmak	Alanyazın yüzeysel olarak kabul edildi	Alanyazın ile ilgili bazı eleştiriler yapıldı	Yeni bir bakış açısı önerildi
3 Metodoloji	H. Temel yöntemleri ve alanda kullanılan araştırma tekniklerini ve bunların avantajlarını ve dezavantajlarını belirlemek	Araştırma yöntemleri tartışılmadı	İddiaları üretmek için bazı araştırma yöntemleri tartışıldı	Araştırma yöntemleri eleştirildi
	I. Alandaki ilgili fikirleri ve teorileri araştırma yöntemleri ile ilişkilendirmek	Araştırma yöntemleri tartışılmadı	İddiaları doğrulamak için araştırma yöntemlerinin uygunluğu ile ilgili bazı tartışmalar yapıldı	İddiaları doğrulamak için araştırma yöntemlerinin uygunluğu eleştirildi
4.Anamlılık	J. Araştırma sorusunun pratikteki anlamlılığını rasyonelleştirmek	Araştırmanın pratikteki anlamlılığı tartışılmadı	Pratik anlamlılık tartışıldı	İddiaları doğrulamak için araştırma yöntemlerinin uygunluğu eleştirildi
	K. Araştırma sorusunun akademik anlamlılığını rasyonelleştirmek	Araştırmanın akademik anlamlılığı tartışılmadı	Akademik anlamlılık tartışıldı	Araştırmanın akademik anlamlılığı eleştirildi
5.Hitabet	L. Alanyazın ile desteklenen tutarlı ve açık bir yapı ile yazmak	Gelişigüzel, kötü kavramsal-laştırma	Kısmi olarak tutarlılığı olan bir yapı	İyi bir şekilde geliştirilmiş ve tutarlı

Kaynak: Boote ve Beile (2005).

Tablo 4. Alanyazın Değerlendirme Tablosu Kullanılarak Yapılan Eğitimle ilgili 30 Tezin Alanyazın Taramasının Sonuçları

Kriter	Ortalama (SD)
Alanyazında dahil etme ve incelemeyen hariç tutulmayla ilgili kriterler	1,08 (0,29)
Araştırmayı alanın tarihsel bağlamına yerleştirme	2,33 (0,78)
Konuyla ilgili kelime haznesini edinip geliştirme	2,33 (0,49)
Konuyla ilgili önemli değişken ve olguların ifade edilmesi	2,33 (0,49)
Alanyazına yeni bir bakış açısı kazandırma ve sentezleme	1,42 (0,67)
Bu alanda kullanılan ana metodolojileri ve araştırma tekniklerini avantajları ve dezavantajları ile tanımlamak	1,92 (0,79)
Araştırma probleminin bilimsel önemini mantıklı hale getirme	1,92 (0,79)

hakkında yapılan ampirik iddiaları belirterek ve bazı elektronik tablo çeşitleri kullanarak bu iddiaları kelime kelime toplayarak bunu yapabilir ya da verileri yönetilebilir bir hale getirmek için nitel bir yazılım kullanabilir.

Adım 4: Anlamlandırma. Anlamli ifadeler belirlendikten sonra bir sonraki adım bu ifadeleri anlamlandırmaktır. Bu doğrultuda araştırmacı, anlamli ifadeleri kategorilere ayırabilir ve daha sonra yorumlayabilir ve gruplar olarak açmılayabilir.

Adım 5: Zengin bir tanımlama. Son adım önceki araştırmacıların deneyimlerinin özüne ulaşmak için olgu ile birlikte zengin bir tanımlama yaratmaktır. Amaç olguyu araştıran araştırmacıların gözünden olgunun özünü tanımlamaktır.

Alanyazın Tarama Araştırmalarında Yapılan Yaygın Hatalar

Bir alanyazın taraması kapsamında araştırmacının hatalardan kaçınmasına yardımcı olmak için en yaygın hatalardan bazıları aşağıda sıralanmıştır. Gelow, Borg ve Gall (1996: 161-162) alanyazın taramasında yapılan en sık hataları şöyle belirlemiştir. Araştırmacı;

1. Alanyazın taraması bulgularını kendi çalışması ile açıkça ilişkilendirmemektedir;
2. Konu ile ilgili en iyi tanımı ve alanyazın taraması için en uygun kaynakları belirlemek için yeterli zaman ayırmaz;
3. Alanyazındaki birincil kaynaklar yerine ikincil kaynakları dikkate almaktadır;
4. Araştırmanın tasarımını ve analizini tüm yönleriyle eleştiriler olarak incelemek yerine diğer araştırmacıların bulgularını eleştirmeden kabul eder ve geçerli olarak yorumlar;

5. Alanyazın taramasında kullandığı araştırma prosedürlerini raporlamaz;

6. Sonuçları ki-kare ya da meta-analizi yöntemleri ile sentezlemek yerine raporları istatistiksel sonuçlardan izole eder;

7. Nicel alanyazını sentezlerken karşıt bulguları ve alternatif yorumları dikkate almaz.

Bir Alanyazın Taramasının Değerlendirilmesi

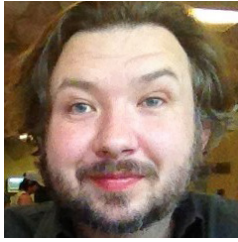
Bootes ve Beile (2005) bir alanyazın taramasını değerlendirmek için beş kategorili değerlendirme tablosu geliştirmişlerdir. Kategoriler kapsam alanı, sentezleme, metodoloji, anlamlılık ve söylemdir. Söz konusu değerlendirme Tablo 3'te gösterilmektedir. Boot ve Beile bu puanlama tablosunu tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen eğitim ile ilgili 30 akademik tezi derecelendirmek için kullanmışlardır. Tablo 4, bu sonuçların bir özetini göstermektedir.

Sizin alanyazın taramanızın kriterlere uyumu nasıl?

KAYNAKÇA

- Alton-Lee, A. (1998). A Troubleshooter's Checklist for Prospective Authors derived from Reviewers' Critical Feedback, *Teaching and Teacher Education*, 14(8): 887-890.
- American Education Research Association. (2006). Standards for Reporting on Empirical Social Science Research in AERA Publications, *Educational Researcher*, 35(6): 33-40.
- Boote, D. N. ve Beile, P. (2004). *The Quality of Dissertation Literature Reviews: A Missing Link in Research Preparation* American Educational Research Association. USA: San Diego.
- Boote, D. N. ve Beile, P. (2005). Scholars Before Researchers: On the Centrality of the Dissertation Literature Review in Research Preparation, *Educational Researcher*, 34(6): 3-15.
- Cooper, H. M. (1984). *The Integrative Research Review: A Systematic Approach Applied Social Research Methods Series*. Beverly Hills, CA: Sage.

- Cooper, H. M. (1988). Organizing Knowledge Synthesis: A Taxonomy of Literature Reviews, *Knowledge in Society*, 1: 104-126.
- Cooper, H. ve Hedges, L. V. (1994a). *The Handbook of Research Synthesis*. H. Cooper ve L.V. Hedges (Editörler). New York: Sage.
- Cooper, H. ve Hedges, L. V. (1994b). Research Synthesis as a Scientific Enterprise. İçinde H. Cooper ve L.V. Hedges (Editörler), *The Handbook of Research Synthesis* (ss. 3-14). New York: Sage.
- Educational Resources Information Center. (1982). *ERIC Processing Manual (Section 5: Cataloging)*. Washington DC.
- Hart, C. (1998). *Doing a Literature Review: Releasing the Social Science Research Imagination*. Londra: Sage.
- Gall, M. D., Borg, W. R. ve Gall, J. P. (1996). *Education Research: An Introduction*. White Plains, NY: Longman.
- Glass, G. V., McGaw, B. ve Smith, M. L. (1981). *Meta-Analysis in Social Research*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Grant, C. A. ve Graue, E. (1999). Reviewing a Review: A Case History of the "Review of Educational Research", *Review of Educational Research*, 69(4): 384-396.
- LeCompte, M. D., Klinger, J. K., Campbell S. A. ve Menke, D. W. (2003). Editor's Introduction, *Review of Educational Research*, 73(2): 123-124.
- Light, R. J. ve Pillemer, D. B. (1984). *Summing Up: The Science of Reviewing Research*. Cambridge, MA: Harvard Üniversitesi.
- Lipsey, M. W. ve Wilson, D. B. (2001). *Practical Meta-Analysis Applied Social Research Methods Series* (49. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mullins, G. ve Kiley, M. (2002). It's a PhD, not a Nobel Prize: How Experienced Examiners Assess Research Theses, *Studies in Higher Education*, 27(4): 369-386.
- Neuendorf, K. A. (2002). *The Content Analysis Handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Noblit, G. W. ve Hare, R. D. (1988). *Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Studies*. Newbury Park, CA: Sage.
- Ogawa, R. T. ve Malen, B. (1991). Towards Rigor in Reviews of Multivocal Literature: Applying The Exploratory Case Method, *Review of Educational Research*, 61: 265-286.
- Randolph, J. J. (2007a). Computer Science Education Research at the Crossroads: A Methodological Review of Computer Science Education Research: 2000-2005, http://www.archive.org/details/randolph_dissertation, Erişim tarihi: 1 Mart 2009.
- Randolph, J. J. (2007b). Meta-Analysis of The Effects of Response Cards on Student Achievement, Participation, and Intervals of Off-Task Behavior, *Journal of Positive Behavior Interventions*, 9(2): 113-128.
- Randolph, J. J. (2007c). Multidisciplinary Methods in Educational Technology Research and Development. Hämeenlinna, Finland: HAMK, <http://justus.randolph.name/methods>, Erişim tarihi: 1 Mart 2008.
- Rosenthal, R. (1991). *Meta-Analytic Procedures for Social Research*. Newbury Park, CA: Sage.
- Slavin, R. E. (1986). Best-Evidence Synthesis: an Alternative to Meta-Analysis and Traditional Reviews, *Educational Researcher*, 15(9): 5-11.

Justus J. RANDOLPH:

Doktorasını "Eğitim Araştırmaları ve Program Değerlendirme", yüksek lisansını da "Uluslararası Eğitim" alanında yaptı, ayrıca eğitim yönetiminde sertifikasyon programını tamamladı. Şu anda Halen Mercer Üniversitesi'nde Georgia Baptist College of Nursing'de doçenttir. 40'ın üzerinde tez komitesi üyeliği yaptı. Başlıca araştırma alanları, eğitim eşitliği, değerlendirme ve politika ile ilgili olmak üzere istatistik, ölçüm ve meta analizidir. Ayrıca, nicel araştırma yöntemleri dersleri vermektedir.

Türkçeye Çeviren:

Faruk SEYİTOĞLU:

Lisans (2010) ve yüksek lisans (2013) eğitimini Akdeniz Üniversitesi'nde tamamladı. Aynı üniversiteden Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'ndan doktora derecesini aldı (2018). Kapadokya Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu'nun Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü'ne Dr. Öğretim Üyesi olarak atandı (Nisan, 2018). Daha sonra Mardin Artuklu Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaya başladı (Eylül, 2018). Başlıca çalışma alanları, turizm işletmeciliği, gastronomi ve turizm eğitimidir.